

Gracjan Adam Pieszko

Szkoła Doktorska UKEN

dyscyplina: literaturoznawstwo

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Postfiguracje motywu średniowiecznego rycerza we współczesnej literaturze niemieckiej i polskiej na wybranych przykładach powieści”, napisanej pod kierunkiem dra hab. Paula Martina Langnera, prof. UKEN

Celem badań było określenie funkcji motywu rycerza w wybranych najnowszych niemieckich i polskich powieściach historycznych i powieściach fantasy. Współcześni autorzy postfigurują postaci rycerzy, zaczerpując ich z epoki średniowiecznej i tworzą z nich bohaterów swoich utworów. Modyfikują przy tym ogólne wyobrażenie o rycerzach, nadając im cechy charakteru lub wyposażają w atrybuty, które kontrastują z zakorzenionym w kulturze ogólnym wyobrażeniem o rycerzu.

W części teoretycznej pracy dokonano charakterystyki gatunków literackich, tj. powieści historycznej i literatury fantasy, a także umiejscowiono je w ramach literatury popularnej. Ponadto, ze względu na występowanie w analizowanych powieściach sztafażu średniowiecznego, w toku rozprawy odwołano się do koncepcji medievalizmu. W dalszej części skupiono się na etosie rycerskim, biorąc pod uwagę pochodzenie rycerza, rytuał pasowania na rycerza, cechy charakteru, przestrzegane normy i wartości, etykę walki, cechy fizyczne oraz rycerskie obowiązki i atrybuty (koń, miecz, zamek).

Postaci rycerzy w wybranych polskich i niemieckich powieściach analizowane były według założeń estetyki recepcji, czyli z perspektywy odbiorcy, a ważnym elementem determinującym odbiór utworu był horyzont oczekiwań czytelnika. Do badania wybrano cztery literackie figury rycerzy. Najpierw dokonano analizy postfiguracji każdego z wybranych wojowniczków i wojowników, skupiając się na elementach zarówno tych bliskich ogólnym wyobrażeniom o rycerzach, jak i tych, które zostały przez autorów zmodyfikowane. Analizę porządkowały elementy etosu rycerskiego opisane w części teoretycznej rozprawy. Następnie, odwołując się do koncepcji kulturoznawczych, przeprowadzono dalszą analizę bohaterów oraz kontekstów kulturowo-społecznych, w których zostali oni osadzeni w powieściach.

Zebrane wyniki pozwoliły potwierdzić tezę dysertacji zakładającą, że motyw rycerza, pełniący w dawnej literaturze funkcję patriotyczno-ideologiczną, we współczesnej literaturze zmienia swoją funkcję i oprócz rozrywki jest dla odbiorców źródłem identyfikacji kulturowej. Bohaterowie poddanych badaniu niemieckich i polskich powieści pokazują, że współczesna literatura często odchodzi od tradycyjnej formy przedstawiania rycerza – silnego mężczyzny w zbroi, na koniu, będącego obrońcą wiary, kobiet i uciśnionych. Autorzy, korzystając również w dużej mierze z cech gatunku, tworzą pewne kontrasty, które zwracają uwagę czytelnika na różnice i nieoczekiwane konstelacje oraz tworzą punkty wyjścia do interpretacji ich dzieł. Na średniowiecznym tle są przedstawiane współczesne problemy i refleksje – za sprawą wizerunków rycerzy zaprezentowanych w powieściach odbiorca może obserwować przesuwanie ról płciowych, legitymizowanie przemocy lub udać się w podróż w poszukiwaniu dawnych wartości, cnót i ideałów męskości.